

БОРТЬБА ЧЕСЬКОГО ПРАВИТЕЛЯ ВАЦЛАВА II ЗА УГОРСЬКУ КОРОНУ (поч. XIV ст.)

В історії угорського й чеського народів XIII ст. позначилося частими й тісними взаєминами. Простежується також їх тривале й регулярне протистояння, зумовлене поступальним економічним розвитком. У цей час в обох землях за зразком західноєвропейських монархій почали формуватися соціальні й політичні інститути, характерні для періоду розвинутого феодалізму. Як у Чехії, так і в Угорщині національні династії Пршемисловичів та Арпадовичів зуміли втримати свої позиції, протидіючи феодальній роздрібленості. Зрештою, зміцнилося й фінансове становище центральної влади за рахунок появи прибутків від розробки багатих покладів дорогоцінних металів, насамперед, срібла, що сприяло розширенню внутрішньої колонізації, виникненню і зростанню міст, розвитку товарно-грошових відносин. Тому, природньо, обидва королівства поспішили скористатися послабленням німецької імперії після падіння Штауфенів і схрестили мечі у боротьбі за спадщини Бабенбергів та Шпангаймів. У своїх універсалістських устремліннях чеські Пршемисловичі не мали суперників більш запеклих і затятих, як угорські Арпадовичі¹.

В історичній літературі закордонна політика останніх Пршемисловичів розглядається як експансіоністська. На думку дослідників, вона була зумовлена внутрішньою консолідацією Чеської держави завдяки реформаторській діяльності її правителя Вацлава II (1283 - 1305). При цьому підкреслюється, що Вацлав II встановив рівновагу між центральною владою та знаттю, впорядкував гірниче право, запровадив державну монополію на видобуток срібла, уніфікував карбування монети - празького гроша². Тобто зовнішньополітична ситуація Чеського королівства кінця XIII - початку XIV ст. зображується на широкому фоні економічного розвитку та змін у соціальній структурі суспільства. Значна увага приділяється також таким факторам, як феодальна роздрібленість Польщі та посилення

влади магнатів в Угорщині, що зіграло неабияку роль у підкоренні цих країн Вацлавом II³.

У пропонованій статті робиться спроба простежити найважливіші аспекти, пов'язані з боротьбою короля Вацлава II за угорську спадщину протягом 1301 - 1305 рр., з'ясувати реальність його намірів щодо створення універсальної монархії в Центральній Європі. Автором ставиться також завдання визначити джерела, що призвели до активізації чеської дипломатії в Угорщині та спричинили на перших порах її успіх.

Після того, як 26 серпня 1278 р. на Моравському полі в жорстокій битві з німецьким цісарем Рудольфом I Габсбургом (1273 - 1291) трагічно загинув Пршемисл Отакар II, "король золотий і залізний" в оцінці тогочасних хроністів, спадкоємцем чеського трону залишився його семилітній син Вацлав II. Щодо хоробрості, мужності, вміння поводитися зі зброєю він не відстав у свого батька, хоча при дворі його, напевно, до цього заохочували. Навіть природа обділила Вацлава необхідними для рицарського способу життя зростом, дужими руками і витривалістю⁴. Майбутній чеський володар мав зовсім інші нахили: був кволий, боявся заворушень, майже увесь час проводив у костьолах або писав вірші на німецькій мові⁵. Незважаючи на це, Вацлав II став кмітливим державцем і дипломатом, найбагатшим правителем у Центральній Європі.

У травні 1283 р. юний король, який до цього часу знаходився поза межами Чехії під опікою Оттона Бранденбурзького, повернувся у Прагу. На початку 1285 р. Вацлав одружився з Гугою, донькою імператора Рудольфа I Габсбургаб. Внаслідок цього шлюбу у Чеському королівстві скінчився вплив Завіша із Фалькенштейна. Останній був дуже обдарованою та амбітною особою і, оженившись на Кунігунді, вдові Пршемисла Отакара II, відігравав головну роль у державному управлінні, дотримуючись антигабсбурзької політики⁶. Побоюючись, що Завіш намагатиметься захопити чеський трон, Вацлав наказав ув'язнити всесильного вельможу. У січні 1290 р. Завіша було страчено і Вацлав II перебрав усю повноту влади в країні⁷. За його правління Чеське королівство процвітало, головним чином, завдяки розробці багатих срібних копалень біля Кутної Гори. Король запровадив державну

монополію на видобуток срібла, що незмірно збільшило прибутки його скарбниці.

Нормалізація внутрішнього життя Чеської держави дозволила Вацлаву II активізувати закордонну політику. Її основні тенденції визначали міцні позиції Габсбургів у Австрії. Шлюбом своєї доньки Гуги із Вацлавом II Рудольф I Габсбурзький намагався тісніше прив'язати чеського короля до власних інтересів і одночасно вивільнив йому руки щодо експансії у Мейсені та Польщі⁹. Тому Вацлав полишив ідею завоювання австрійських альпійських земель, чого всіляко прагнув його батько – Пршемисл Отакар II, а в 1291 р. навіть відмовився стати німецьким цісарем¹⁰. Комбінуючи силу зброї та кутногорського срібла, Вацлав розгорнув свої універсалістські устремління у двох цілком протилежних напрямках. Об'єктом його зовнішньополітичної діяльності стали, перш за все, роздірлені імперські області на північному заході від Чехії. Тут Вацлав підкорив Хебську область, встановив ленну зверхність над Плісенськом (Альтенбург, Хемніц), купив Пірну, заволодів Фрейбергом і марно намагався здобути Мейсен¹¹.

Відтак, у сферу інтересів чеської дипломатії потрапляє Силезія та Малопольща. Зміцнення на рубежі XIII – XIV ст. контактів Чехії із Силезією вело до зростання небезпеки поширення тут влади Вацлава II. Так, вроцлавський князь Генрик IV (Пробус) Праведний (бл. 1257/1258 - 1290), котрий приєднав до свого уділу і Малопольщу, мав намір навіть передати ці землі чеському королеві у спадок, однак, не включив його до остаточного заповіту¹². Ще в 1289 р. васалом Вацлава II став князь Казимир Битомський¹³. Чеський вплив у Силезії та Малопольщі посилювався й надалі. У 1291 р. Вацлав II на чолі війська вирушив у Краківську землю та підкорив її як спадкове володіння за князем Генриком IV Праведним. На час здобуття Вацлавом II краківського престолу його ленниками як чеського короля були такі силезькі князі: опольський Болеслав I, битомсько-козелецький Казимир II, рацібожський Пршемисл і, можливо, цешинський Мешко III¹⁴.

Тим часом князь Великої Польщі Пршемисл II (1257 - 1296) вирішив відродити традиції монархії і в 1295 р. став польським

королем. Проте в лютому 1296 р. Пршемисл був підступно вбитий внаслідок змови великопольських вельмож, підмовлених на це брандебурзьким маркграфом¹⁵. У результаті, найголовнішим кандидатом на польський трон став Вацлав II. Після тривалих і складних переговорів із польською шляхтою і, насамперед, із вищим духовництвом, королівська корона була нарешті запропонована Вацлаву. Позаяк у 1297 р. померла королева Гуга, то свої домагання на трон Польщі чеський правитель підкріпив шлюбом із Риксою-Ельжбетою, єдиною донькою Пршемисла II Великопольського¹⁶. Прямо з весілля, яке справляли 1300 р. в Празі, Вацлав II відбув до Польщі для коронації в гнзєнському кафедральному соборі¹⁷. Отримання королівського титулу означало велику перемогу чеської дипломатії та посилює престиж Вацлава II як монарха. Успіх його універсалістських устремлінь полегшувався з одного боку тим, що Альбрехт I Габсбург (1298-1308) потребував союзу чеського володаря в боротьбі за цісарську корону, а з другого – звільненням угорського трону¹⁸.

Останні представники правлячої в Угорщині династії Арпадовичів не змогли справитися з баронською олігархією, що посилювало ймовірність втручання у внутрішні справи країни сусідніх монархів. Перш за все, Угорська держава опиняється у сфері інтересів Рудольфа I Габсбурга. Претензії на корону св. Іштвана він відкрито висунув після таємного вбивства 10 липня 1290 р. угорського короля Ласла IV Куна, котрий не залишив по собі дітей. Тому 31 серпня 1290 р. Рудольф віддав Угорщину своєму синові австрійському герцогу Альбрехту I Габсбургу. Формальною підставою для такого рішення послужило визнання Белою IV (1235-1270) васальною залежності від цісаря Фрідріха II (1211-1250), який обіцяв допомогу в боротьбі з татарами, хоча так її і не надав¹⁹.

Проте угорці не скорилися вердиктові імператора Рудольфа Габсбурга, а обрали королем Андраша III (1290-1301). Той жив у Венеції і вважався єдиним нащадком Арпадовичів, зокрема, доводився внуком угорському монарху Андрашу II (1205-1235) та двоюрідним братом Ласлу IV. У військовому плані Андраш II виявився сильнішим за всіх супротивників і, користуючись підтримкою нового зальцбурзького архієпископа Конрада фон

Вансторфа, зумів відстояти самостійність Угорщини від посягань австрійського герцога²⁰. Влітку 1291 р. Андраш здійснив похід на Австрію і 26 серпня уклав у Гайнбурзі мир із Альбрехтом Габсбургом²¹.

Ще за життя Андраша III римський папа Боніфачій VIII (1294-1303) намітив майбутнього спадкоємця угорського трону в особі представника анжуйської династії Карла Роберта²². Прадід останнього – провансальський граф Карл Анжуйський, який був братом французького монарха Людовіка IX Святого (1226-1270), завоював Сицилійське королівство і в 1268 р. проголосив себе його правителем²³. Осівши в Неаполі, Карл Анжуйський мав намір підкорити її Угорську державу, щоб стати єдиним володарем усіх земель, розташованих навколо Адріатичного моря. Але позаяк війна з Угорщиною була на той час досить ризиковою справою, то далекоглядний сицилійський король налагодив близькі стосунки з цією країною дипломатичним шляхом. Задля цього Карл Анжуйський уклав з Арпадовичами подвійний дипломатичний союз: він, по-перше, видав заміж за Ласла IV свою доньку Ізабелу, а, по-друге, його син, майбутній неаполітанський король Карл II Хромий (1282-1309), одружився з Марією, дочкою угорського монарха Іштвана V (1270-1272).

Таким чином, династія французької лінії могла сподіватися, що коли-небудь, або під час внутрішніх чвар, або на випадок проголошення трону св. Іштвана вакантним, вона матиме достатньо історичних прав для воцаріння в Угорщині. Така нагода трапилася у зв'язку з убивством Ласла IV і його сестра Марія, дружина Карла II Хромого, почала вимагати, щоб угорський престол зайняв її син Карл Мартел. Неаполітанська королева спиралася на підтримку папи і, слід відзначити, внесла велику смуту у внутрішнє життя Угорщини. Карл Мартел навіть вирушив у Далмацію, щоб із підкоренням цієї області послабити владу Андраша III²⁴. Проте в 1295 р. Карл Мартел передчасно помер і претендентом на угорський трон виступив його син Карл Роберт, якого з 1297 р. підтримував папа Боніфачій VIII²⁵.

Зі смертю 14 січня 1301 р. 35-літнього Андраша III, котрий був, імовірно, отруєний, пересіклася династія Арпадовичів. У країні знову спалахнуло й почало поширюватися свавілля

магнатів, перші відголоски якого простежуються вже наприкінці XIII ст. На той час в Угорщині до найвпливовіших вельмож-олігархів належали барони Кесегі, що володіли великою частиною земель за Дунаєм та в Славонії, трансільванській воєводи Ласло Кан, Копас Борша в Затиссі, Матуш Чак Тренчанський на заході та Омодє Аба на сході Словаччини. Анархію посилювала й боротьба за угорську корону, яка особливо загострилася в останні роки життя Андраша III. Окремі магнати старалися будь-що звести на трон своїх кандидатів, від яких чекали на багату винагороду та утвердження власного незалежного становища. Це, однак, не перешкоджало їм при найменшій потребі відмовлятися від чергового висування й пообіцяти підтримку іншому претендентові на престол, якщо його обрання сулило більший матеріальний зиск²⁶.

Оточення Андраша III не хотіло неаполітанського принца Карла Роберта з побоювання, що його успіх виведе на передній план нове угруповання знаті. Тому робилися спроби знайти іншого претендента на корону св. Іштвана. Позаяк пряма чоловіча гілка династії Арпадовичів вимерла, то великі надії покладалися на їхніх родичів по жіночій лінії²⁷. Перш за все йшлося про баварських герцогів Стефана та Оттона, адже їх мати була донькою угорського короля Бели IV (1235-1270). Однак від пропозиції зайняти угорський престол вони відмовилися й тоді взяла гору кандидатура королевича Вацлава, сина чеського та польського правителя Вацлава II²⁸. Мати останнього Кунігунда була внучкою Бели IV від шлюбу його дочки Анни із руським князем Ростиславом-Константином Михайловичем (1223-1264). Той княжив у Новгороді, Галичі, Луцьку та Чернігові. Одружившись 1243 р. з Анною, князь Ростислав став баном Мачви. Цю область він отримав у володіння від Бели IV²⁹. Таким чином, через бабку Кунігунду в жилах юного Вацлава Пршемисловича текла кров і Арпадовичів, і Рюриковичів.

Проте угорці не бажали, аби їхня країна, на зразок ворогуючих між собою польських земель, опинилася в підлеглий фізично слабкого Вацлава II. Адже він, наголошував один із хроністів, не мав ані сили, ані охоти щоденно скакати

галопом із гуртом маляр чи куманів степами, як і належить угорському королю. Саме ця вада Вацлава II спрацювала на користь його сина. До того ж, чимало угорських вельмож прагнуло мати правителя, безпосередньо порідненого з Андрашем III. Тому на підтримку кандидатури молодшого із чеських Вацлавів вплинуло не лише те, що він доводився Белі IV таким же правнуком, як і Карл Роберт, але й інший, значно вагоміший, аргумент. Суть у тому, що в 1295 р. королевич Вацлав відсвяткував свої заручини з донькою Андраша – принцесою Ержибет³⁰. Очевидно, не випадково Маріо Маргілон, агент арагонського короля Хайме (Якова) II (1291-1327) у Венеції, доповідаючи про цю справу в Сарагосу, наголошував, що угорські барони зупинили свій вибір на синові Вацлава II насамперед тому, бо вбачають у ньому нареченого Ержибет, законної спадкоємниці Андраша III³¹. Отже, шлюбна угода стала визначальною умовою для отримання чеським принцем корони св. Іштвана.

У цій ситуації Вацлав II постав перед вибором. Позаяк на той час стало відомо, що угорські олігархи не є вірними та надійними, то в королівській раді знайшлися вельможі, які переконували його втриматися від поспішних кроків. Частина знаті акцентувала увагу Вацлава на те, що має єдиного наслідника чеського трону, котрому ледь виповнилося дванадцять років, а тому недоцільно посилати хлопця в чужу та неспокоїну країну. Інші короля лякали й пригадували йому ранню смерть Андраша III за нез'ясованих обставин. Треті радили пам'ятати, як підступно було вбито в половецькому шатрі Ласла IV Куна³². Одним словом, чеські магнати всіляко намагалися відмовити Вацлава II від втручання у боротьбу за угорську корону. Але він не бажав прислухатися до думки свого оточення і був твердо переконаний, що його син правитиме Угорщиною.

Тільки-но прихильники Пршемисловичів нав'язали контакти з Прагою та, після деяких вагань, отримали її згоду, угорський сейм приступив у другій половині травня 1301 р. до виборів. Перемогла чеська партія, тому корона св. Іштвана мала дістатися королевичу Вацлаву. Прибічники неаполітанської династії зробили спробу захопити Естергом, але безуспішно.

Тоді естергомський архієпископ Грегор, давній поклонник Анжу, увінчав голову Карла Роберта тимчасовою діадемою. Абсолютна більшість шляхти й духовництва дії Грегора зигнорувала й підтримала юного Пршемисловича³³. До Моравії, де тоді перебував чеський королівський двір, виїхала група угорських вельмож, щоб із Вацлавом II погодити основні умови успадкування трону. Посольство очолювали Ласло Кан та М. Деметріус із роду Аба. У складі делегації був і Матуш Чак Тренчанський, найактивніший поборник за кандидатуру чеського принца. Із Вацлавом II послі зустрілися в Годоніні, містечку на моравійсько-словацькому (тоді угорському) прикордонні, у липні або серпні 1301 р.³⁴

Володар Чехії та Польщі влаштував чільних мужів Угорщини багатими дарунками. Кутигорське срібло знову проклало Пршемисловичам, як здавалося на перший погляд, шлях до успіху. Угорські магнати не церемонилися й ласо приймали від Вацлава коштовності, дорогоцінну зброю, одяг та обідняки високих посад. Переговори в результаті закінчилися успіхом і після погодження всіх формальностей до Угорщини вирушив великий кортеж. У ньому їхав королевич Вацлав зі своєю придворною челяддю та охороною. Його супроводжувала аж занадто чисельна чеська дружина й загони Матуша Чака. З Годоніна процесія попрямувала до Столичного Белеграду (Секешфехервару). Там калоцький архієпископ Янош урочисто поклав 27 серпня 1301 р. на голову юного Вацлава славнозвісну корону св. Іштвана. Дотримуючись при цьому угорських королівських традицій, чеський принц прийняв ім'я Ласла V, під яким і почав правити³⁵.

Збраславський хроніст Петр Житавський оспівує коронацію хвалебними віршами, вбачаючи в ній нечуване зростання слави доброго короля Вацлава, його мудрості, далекоглядності й називає це ледь не святим вчинком. "Знайте, – пише він, – що король чеський королем угорським став. Аплодуй народе чеський, твоя думка радіє з того; поглянь, польський і угорський трон нині підкорений тобі. Прославляй того монарха, котрий править королівствами трьома, як єдиний володар дає їм закони..." Відтак, збраславський монах мимоволі відзначає, що сучасники не дуже переймалися молодістю Ласла V, бо в

реальності Угорщиною управляли з Праги. Одночасно він говорить і про небезпеку, яка підстерігає Пршемисловича на чужині: "У цьому є необхідність королеві, бо я дуже багато читав, що угорці не вміють бути вірними та надійними підданими, що народ цей у широких рівнинах тулиться й рідко підкореним буває, що у відповідь знає стріляти і лютою жорстокістю свою зробити"³⁶.

Уперше в історії Угорщини королівський трон посів чеський юнак. Сучасників найбільше здивувало те, що угорську корону йому вдалося здобути без війни і крові. За цією перемогою всі звичайно бачили короля Вацлава II, котрий у винятково стислі строки зумів об'єднати під своєю владою значну частину Центральної Європи. Зачиненим у монастирях, хроністам, сусіднім правителям та, власне, всім, хто пильно стежив за чеською зовнішньою політикою Вацлав II здався успішним монархом. Адже зосередити три великі королівства в руках однієї династії не вдалося, мабуть, жодному володареві тогочасного християнського світу. Тому й не дивно, що у Вацлава та його сина знайшлося чимало заздрісників, які плели проти них різні інтриги. Між ними особливо небезпечними були двоє: папа Боніфаций VIII, котрий сидів у Римі, але мав такий вплив, що посередництвом церкви міг втручатися в справи королівства, й німецький імператор Альбрехт Габсбург.

Із самого початку влада Ласла V в Угорщині зазнала чималих труднощів. Його панування поширювалося лише на частину сучасної Словаччини, околиці міста Буди і західноугорські комітати. У Поважжі урядовав Матуш Чак, східнословачькі області перебували під впливом роду Аба. Пршемисловичі не забули, що саме Матуш доклав чимало зусиль, аби їхня мрія здійснилася. У грамоті, яку тренчанський вельможа одержав через деякий час від Ласла V, написано, що той був "Матуш, котрий зі всіх шляхтичів найбільше порадою й допомогою сприяв тому, аби ми були вибрані за угорського короля"³⁷. За свою службу Матуш Чак уже 1 лютого 1302 р. дістав від Ласла V увесь Тренчанський, Нітрянський і Комаромський комітати, які утримував аж до смерті³⁸.

Боніфаций VIII, хоча й не схвалював намагання Анжу з допомогою зброї підкорити Угорщину, позаяк їх сили

потребував в Італії, в принципі віддавав перевагу претендентові Неаполітанської династії. Як легата, що повинен врегулювати ситуацію, папа послав в Угорщину кардинала Ніколо Баккасіні, котрий відразу ж виявив свою прихильність Карлу Роберту. Сам Боніфаций спочатку став дорікати Вацлаву II за те, що той прийняв для сина угорську корону, перш ніж врахувати позицію Святого Отця та прислухатися до його думки³⁹. Відтак римський понтифік звернувся до чеського короля, уже з надмірною люб'язністю, аби Пршемисловичі відмовилися від угорського трону. Інтриги легата Баккасіні сприяли подальшому погіршенню ситуації. Наприкінці 1301 р. він таємно покинув Буду і втік до Братислави. На жителів Буди, прихильних Пршемисловичам, кардинал наклав інтердикт і церковним покаранням погрожував іншим спільникам Ласла V. Вище духовництво почало дедалі активніше переходити до неаполітанського табору тоді, коли після смерті калоцького архієпископа Яноша апостольська столиця проінтовхнула на цю посаду ворожого чехам Стефана. Країну був змушений покинути також краківський єпископ Ян Муската, творець пршемисловської політики в Угорщині⁴⁰.

Невдало проходили й переговори чеських представників у панській курії. Інтереси пршемисловичів тут боронив магістр Олдржих із Пабеніц, котрий не бажав поступатися ані на йоту. Боніфаций VIII відкинув чеські домагання й обом претендентам на угорську корону наказав протягом півроку обґрунтувати правомірність її отримання. Вацлава II папа силкувався схилити до податливості також і тим, що несподівано висловив здивування з його титулу польського короля й піддав сумніву легітимність гнєзненської коронації⁴¹. Чеська влада в Угорщині дедалі більше спиралася на військову силу. У вересні 1302 р. прибічники неаполітанської династії наважилися до походу на Буду. Облога укріпленого міста закінчилася безрезультатно і нападники відступили, однак сама можливість такої акції свідчила про хиткість становища Ласла V. Наприкінці травня 1303 р. папа виніс остаточне рішення: Угорщину присудив Карлу Роберту, а населення країни звільнив від підлеглості Ласлу V. Водночас римський понтифік звернувся до Альбрехта Габсбурга з проханням надати допомогу молодому

анжуйському принцу. Втім, кінця чеського панування в Угорщині Боніфация VIII не дочекався, бо того ж таки 1303 р. помер внаслідок душевного потрясіння, зумовленого поведінкою французького монарха Філіппа IV Красивого⁴¹.

Зі смертю Боніфация VIII тиск Риму на Пршемисловичів не зменшився. Новим папою під ім'ям Бенедикт XI (1303-1305) став, хоча й на короткий термін, колишній легат в Угорщині Ніколо Баккасіні, вірний союзник Анжу. В цій ситуації Вацлав II спробував наприкінці 1303 р. домовитися з Альбрехтом Габсбургом. Однак, той почав наполягати, щоб Пршемисловичі відмовилися від Угорщини, не визнавав за ними прав на володіння Польщею, вимагав залишити Хеб, Верхній Пфальц та Мейсен. Крім того, Альбрехт зухвало запропонував, аби Вацлав передав йому на шість років прибуток з кутногорських рудників, або заплатив 80000 гривень сріблом, бо як васал імперії він, мовляв, повинен вносити її правителю десятку частину від дорогіших металів, яку заборгував⁴². Як відзначає чеський історик З. Фіала, такий аргумент був просто вигадкою, бо цісарі раніше ніколи не отримували жодних надходжень з гірничодобувних промислів пршемисловського панства і Альбрехт тією мерзенною брехнею лише приховував власну жадобу до казкових срібних багатств Кутної Гори, міста, котре на той час сягнуло вершини своєї слави⁴³.

Вацлав, звичайно, усі домагання Альбрехта Габсбурга відкинув і тоді останній став його залякувати. На Пршемисловичів було накладено імперську клятву й розпочато приготування до війни з ними. Альбрехт пообіцяв підтримку угорським прихильникам Карла Роберта, вербував жовнірів, вів переговори з німецькими князями, переконуючи їх у необхідності організації походу проти чеських Вацлавів. З виступом Альбрехта Габсбурга антипршемисловська коаліція зміцніла, тоді як опора влади Ласла V в Угорщині неухильно звужувалася. Юного короля покинуло чимало впливових магнатів. Серед них було багато й тих, котрі ще зовсім недавно ласо приймали від Вацлава II коштовності, виявляли йому пошану, запевняли у вірності та прославляли чеського принца. Того ж таки 1303 р. на бік Карла Роберта перейшов Матуш Чак Тренчанський та сімейство Аба. Щодо сильніших олігархів, то

Ласло V міг покладатися вже лише на баронів Кесегі. У 1304 р. вбонці здобули для Карла Роберта місто Кошиці, яке до того часу залишалось вірним Ласлу V⁴⁴. Тоді Вацлав II усвідомив необхідність допомоги синові. Останнім поштовхом до такого кроку стала домовленість між Габсбургами та Карлом Робертом⁴⁵.

Наприкінці травня 1304 р. багаточисельне й добре озброєне чеське військо вирушило до Угорщини і в червні зайняло м. Естергом. Потім на Ракошському полі біля Буди Вацлав II зустрівся зі своїм сином⁴⁶. Здійснюючи похід в Угорщину, чеський король, звичайно, прагнув зберегти усі володіння, що було марною справою. Намагання відстояти для Ласла V корону св. Іштвана зазнало краху і в середині липня 1304 р. правитель Чехії та Польщі забрав юного нащадка додому⁴⁷. Управління країною Вацлав довірив Яношу Кесегі⁴⁸. Із собою Пршемисловичі взяли також угорські королівські регалії. А для певності захопили в заручники й частину угорських магнатів. В їх числі "Ілюстрована хроніка" називає Ласла, сина будинського старости Вернера⁴⁹. Повернення до Чехії не було спокійним. Матуш Чак Тренчанський та його спільники перекрили шлях відступаючим і поблизу Сениці дійшло навіть до бою⁵⁰. В результаті чеська влада в Угорщині самоліквідувалася.

Наразі значно важливішим було те, чим закінчиться збройне зіткнення з Альбрехтом Габсбургом. Останній, через фінансову неспроможність та труднощі з організацією війська, ступив на землю Вацлава аж наприкінці вересня й розташувався в околиці Чеських Будейовіц. Там німецький король зустрів загони свого сина Рудольфа та допоміжні угорські підрозділи. Об'єднане військо рушило прямо на Кутну Гору, куди дісталася 18 жовтня 1304 р. Замість того, щоб виманити противника для вирішальної битви, Вацлав II обрав тактику "маневреної війни". Збройні дружини чеської шляхти непокоїли нападників. У Кутній Горі було розміщено залогу, яка успішно боронила місто. Коли ж 22 жовтня сюди підійшло чеське військо, ворог уже зняв облогу Кутної Гори⁵¹. Як відзначає Петр Житавський, рудокопи випустили до Малешовського потоку отруйний срібний шлак і в стані німецького рицарства, котре брало звідси воду, спалахнула епідемія дезинтерії⁵². Це, очевидно, змусило

Альбрехта Габсбурга негайно покинути Кутну Гору, а відтак – і Чехію. У перший день листопада 1304 р. він був уже в австрійських володіннях. Через голод, хвороби та холод імперське військо зазнало значних втрат. Похід проти Чехії закінчився поразкою.

Таким чином, війну виграли Пршемисловичі і, як пише хроніст Даліміл, "шваби, ламаючи шні, втікали з Чехії"⁵⁴. Однак, Вацлав II свою перемогу святкував недовго, зляг із тяжким туберкульозом і 21 червня 1305 р. помер⁵⁵. Його син більше не повернувся в Угорщину й панував у Чехії як Вацлав III. У жовтні 1305 р. він відмовився від угорського трону на користь баварського герцога Оттона, передавши йому корону св. Іштвана. Втім, на цьому нещастя не покинуло чеський королівський рід. Вісімнадцятилітнього Вацлава III 4 серпня 1306 р. в Оломоуці зарубав найманний убивця трьома ударами меча по шиї⁵⁶. Донині невідомо, хто був тим нелюдом й кому був настільки ненависний молодий король, останній нащадок древньої і славної династії Пршемисловичів.

1. Šusta J. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300-1308. Reprint druhého vydání. – Praha, 2001. – S. 335.
2. Краткая история Чехословакии. С древнейших времен до наших дней. – М., 1988. – С. 46; Přebled dějin Československa I/1 [do roku 1526]. – Praha, 1980. – S. 233-234.
3. Šusta J. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300-1308. – S. 291-345; Zemlička J. Století posledních Přemyslovců. – Praha, 1998. – S. 230-255.
4. Лесны И. О недугах сильных мира сего (властелины мира глазами невролога). – Прага, 1990. – С. 26.
5. Vaniček V. Strukturální rysy českých středověkých dějin jako dějin evropských // Velké dějiny malý národ. – česky spisovatel, 1995. – S. 115.
6. Třeštík D., Čechura J., Pechar V. Králové a knížata zemi Koruny české. – Praha, 2001. – S. 297.
7. Vyokupil L. Slovník českých dějin. Druhé, přepracované a doplnené vydání. – Brno, 2000. – S. 473.
8. Vystyda M. Zbyněk Zajíc z Třebouně a konec Závěše z Falkenštejna // český časopis historický. – 1914. – № 20. – S. 165-187; Vaniček V. Závěš z Falkenštejna a česká šlechta // Acta Universitatis Nicolai

Copernici. – Historia 24. – Nauki Humanistyczno-Społeczne, zes. 204. – 1990. – S. 185-201.

9. Přebled dějin Československa I/1 [do roku 1526]. – Praha, 1980. – S. 233.
10. Дворник Ф. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації / Пер. з англ. – К., 2000. – С. 29.
11. Dějiny zemi Koruny české I. Od příchodu Slovanů do roku 1740. čtvrté vydání. – Praha, Litomysl, 1997. – S. 89.
12. Хек Р. Феодальная раздробленность в Силезии // Польша и Русь. Черты общности и своеобразия в историческом развитии Руси и Польши XII-XIV вв. / Под ред. акад. Б.А. Рыбакова. – М., 1974. – С. 96.
13. Dějiny Polska. – Praha, 1975. – S. 76.
14. Запкільнях Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. – Львів, 2002. – С. 47.
15. Там же. – С. 60.
16. Češi a Poláci v minulosti. I. – Praha, 1964. – S. 84-85.
17. Historia diplomacji Polskiej / Pod. red. M. Biskupa. – Warszawa, 1982. – Tom I. Połowa X w.-1572. – S. 201.
18. Přebled dějin Československa I/1 [do roku 1526]. – Praha, 1980. – S. 234.
19. Історія Венгрії. В 3 т. – М., 1971. – Т. I. – С. 163.
20. Цюльнер Е. Історія Австрії / Пер. з нім. – Львів, 2001. – С. 117.
21. Історія Венгрії. – Т. I. – С. 163.
22. Борецькій-Бергфельд Н. Історія Венгрії в середніє вікка и новое время. – СПб., 1908. – С. 55.
23. Історія Італії. В 3 т. – М., 1970. – Т. I. – С. 190.
24. Борецькій-Бергфельд Н. Історія Венгрії в середніє вікка и новое время. – С. 60-61.
25. Історія Венгрії. – Т. I. – С. 161.
26. Dejiny Slovenska I (do roku 1526). – Bratislava, 1986. – S. 308-309.
27. Zemlička J. Století posledních Přemyslovců. – S. 251.
28. Šusta J. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300-1308. – S. 346.
29. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л.С. Махновця. – К., 1989. – С. 400; Кучерук О. Князі і князівни, королі і королівни // Хроніка – 2000. Український культурологічний альманах. – К., 1999. – Вип. 31-32. Єднання. Порозуміння. Злагода. – С. 65.
30. Šusta J. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300-1308. – S. 346.
31. Fraknoi W. Wenzels Wahl zum König von Ungarn // Ungarische Rundschau 3. – 1914. – S. 537.
32. Šusta J. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300-1308. – S. 347.

33. Žemlička J. Století posledních Přemyslovců. – S. 251.
34. Kronika Zbraslavská. – Praha, 1952. – S. 203.
35. Fiala Z. Rozmach a zánik Přemyslovců. // Dějiny a současnost. – 1964. – № 10. – S. 6; Žemlička J. Století posledních Přemyslovců. – S. 205.
36. Kronika Zbraslavská. – S. 205.
37. Цит. за: Kučera M. Středověké Slovensko. – Bratislava, 2002. – S. 130-131.
38. Dejiny Slovenska I (do roku 1526). – S. 309-310.
39. Třeštík D., Čechura J., Pechar V. Králové a knížata zemí Koruny české. – S. 306.
40. Žemlička J. Století posledních Přemyslovců. – S. 347-348.
41. Šusta J. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300-1308. – S. 362-363.
42. Žemlička J. Století posledních Přemyslovců. – S. 349.
43. Томехъ В. Исторія Чешскаго королевства. Пер. съ чешскаго. – С.-Пб., 1868. – С. 252.
44. Fiala Z. Přemyslovské čechy, český stát a společnost v letech 995-1310. – Praha, 1975. – S. 212-213.
45. Dejiny Slovenska I (do roku 1526). – S. 310.
46. Třeštík D., Čechura J., Pechar V. Králové a knížata zemí Koruny české. – S. 307.
47. Šusta J. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300-1308. – S. 411.
48. Fiala Z. Rozmach a zánik Přemyslovců. – S. 6.
49. Žemlička J. Století posledních Přemyslovců. – S. 353.
50. Képes Kronika. – Budapest, 1964. – 170.
51. Kristó G. A Képes Kronika szerzője es szövege // Képes Kronika. – Bratislava, 1986. – S. 376.
52. Fiala Z. Přemyslovské čechy, český stát a společnost v letech 995-1310. – S. 213.
53. Kronika Zbraslavská. – S. 214.
54. Kronika tak řečeného Dalimila. – Praha, 1977. – S. 166.
55. Лесны И. О недугах сильных мира сего (властелины мира глазами невролога). – С. 34-35.
56. Třeštík D., Čechura J., Pechar V. Králové a knížata zemí Koruny české. – S. 309.